

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

- Intervju med Erik Eckerdal
- Intervju med Anna Lundgren
- Så ska kyrkorna vårdas
- Körmusikens historia
- Dessutom: **Ny personal**, Återinvigning, **Recensioner**, Kalendarium, **mm.**

Varma bilder från kyrkoinvigning i Torrevieja, Costa Blanca

Reportaget hittar du på sidan 27.

På bilderna ser du från översta raden: Den nya kyrkan, På stegen: Staffan Olsson, assisterad av Johanna Holmlund Lautmann och PG Norberg. Kyrkorådets vice ordförande Margareta Hiljding och Britt-Mari Folkesson. På bilden med kyrkklockan är det Arne Folkesson som tillsammans med sin hustru Britt-Mari har skänkt klockan, Till höger sitter kyrkorådets ordförande Göran Tyréus. Biskop Sven-Bernhard Fast vid kyrkoporten.

I detta nummer kan du bland annat läsa om:

Biskopen har ordet sid 3

Det här är Visby stifts nya biskop sid 4

Kocken och båtbyggaren som mötte Gud sid 8

Så skapades en bild av Jesus sid 10

Anna Lundgren, domkyrkoprosten som fick en mjukstart sid 12

Vi sjunger aldrig på sista versen - körsångens historia sid 15

Adahma - en androgyn skapelse - om en utställning sid 22

Att städa en kyrka är väl ingen konst sid 24

Kapellsafari sid 25

Kyrkoinvigning på Solkusten sid 27

Vem är det som sover i kyrkan, om familjegudstjänster sid 28

Recenssioner sid 29

Kalendarium sid 32

Ett nytt välsignat år...

Ett nytt välsignat år behöver vi önska varandra mot slutet av detta år, nu då advent kommit och förkunnat oss ett nådens år från Gud.

Att förmedla hopp är svårt i orostider, när kriget rasar i ett grannland och klimathoten

blir allt tydligare. Det är just i en sådan tid vi behöver påminna varandra om nådens och välsignelsens möjlighet. "Natt ska inte förbli" – "ett barn är oss fött, en son är oss given". I tider när våld och mörker tycks få sista ordet behöver vi bli bärare av hopp till varandra. Varje mänskligt möte är en möjlighet att förnya vårt hopp om att ondskan och destruktions bara har näst sista ordet. Ett barn ska visa oss vägen till livet.

När detta år tar slut, tar jag på nytt avsked av uppdraget som biskop i Visby stift och får med glädje lämna detta uppdrag vidare till er nyvalde biskop Erik. Tack till alla er vänner i stift och

församlingar som det varit en glädje att åter få tjäna som er biskop!

Till var och en av er som läser denna hälsning en uppmaning och en bön: Bed för er nye biskop, bed för stiftet och bed för vår sargade värld i hans namn, som kom till oss i natten i Betlehem för att världen ska leva. Må hans närvaro lysa upp natten – i Hejnum och Visby, i Gammalsvenskby och hela Ukraina och ut över världen.

*"I tider när våld
och mörker tycks
få sista ordet
behöver vi bli
bärare av hopp
till varandra"*

Och mina slutord till dig som läser är inte mina, utan kommer från nådens och fredens Gud:

*Herren välsigne dig och bevara dig
Herren låte sitt ansikte lysa över
dig och vare dig nådig
Herren vände sitt ansikte till dig
och give dig frid*

*I Faderns och Sonens och den Heliga Andens
namn.*

Amen

+Sven-Bernhard

Den gamla biskopsgården

Biskopsgården före branden i januari 1938. Vykort ur Lars Bäckmans samlingar.

I januari 1938 brann den gamla biskopsgården ner till grunden. Fastigheten hade till stora delar medeltida murverk och sannolikt varit bostad för biskopar sedan medeltiden. Exteriört var det 1800-talets nyrenässans som hade satt sina spår. Efter branden bevarades egentligen endast det lilla kapell med vackra valv som ligger strax öster om huvudbyggnaden. En ny bostad för biskopen uppfördes efter ritningar av dåvarande länsarkitekten Albin Hamrin. Den gotländska bondegårdens stora trygga mangårdsbyggnad inspirerade arkitekten. Det blev ett putsat hus i två hela våningar med ett stort brant tegeltak i liv med gavlar och symmetriskt placerade fönster, spröjsade på 1700-tals vis. Inredningen kryddades med äldre detaljer såsom barockspisar, väggskåp osv.

Det här är Visby stifts nya biskop

Erik vigs till biskop den 15 januari i Uppsala domkyrka. Den 21 januari hälsas han välkommen till Visby stift med en mottagningsmessa i domkyrkan. Men lär känna honom lite mer redan nu. Text och foto: Linda May Dahlström.

Helgen den 19–20 november var biskop electus Erik Eckerdal på plats i Visby. Det var en helg vald med omsorg då stiftsfullmäktige sammanträdde under lördagen. Det var viktigt för Erik att ta chansen att få träffa fullmäktige och för att lyssna in vilka beslut som fattades gällande budget och verksamhetsplan inför 2023.

Det är mycket som händer i Erik Eckerdals liv just nu. Han är fortsatt direktor

för Samariterhemmet Diakoni i Uppsala till och med den 11 januari samtidigt som han behöver planera för ett nytt liv som biskop i Visby stift från den 15 januari. Det innebär både rent praktiska göromål såsom att flytta likväl som att både avsluta sina åtaganden i ena ändan och samtidigt sätta sig in i en ny verksamhet i andra ändan. Helgen i november som bjöd på ovanligt mycket snö bjöd även på möjlighet att titta på både verksamhet och praktikaliteter såsom ett första besök till nya bostaden i Biskopsgården.

Men vem är då vår valda biskop Erik Eckerdal?

Ja, han kallar sig själv för fuskjämte. Han är uppvuxen de första åren i Mattmar som ligger mellan Åre och Östersund med en far från Göteborg och mor från Skåne.

Det blev mycket skidåkning under uppvuxen, Erik berättar hur han och hans skolkamrater hade en slalombacke med lift precis utanför skolan och att man åkte slalom på lunchen.

Som 17-åring kom Erik till Linköping och gick större delen av gymnasiet där. Pappa hade utsetts till domprost. Efter studenten gjorde Erik militärtjänstgöring för att sedan stanna kvar i Linköping för universitetsstudier. Erik valde till en början att studera biologi. Första ämnet var kemi och ganska snart han frågade sig själv; vad är det jag har valt egentligen?

Erik valde då istället teologi och blev genast gripen av det. Han studerade sedan förutom teologi även filosofi och historia. Efter två års studier vid Linköping universitet gick flytten till Uppsala för fortsatta studier och under sin studietid vid Uppsala universitet växelvärkade studieorten även med Nottingham i England.

”Därefter kom Erik till Visby och var lärare på Sankt Hansskolan”

Därefter kom Erik till Visby och var lärare på Sankt Hansskolan. ”Jag undervisade i alla ämnen som ingen annan vill ha....som typ kemi” säger Erik med ett skratt. ”Eller egentligen undervisade jag i matte, engelska, historia och gymnastik.”

Men det var något med att vara lärare som skavde i Erik. Han kände att han inte kom till sin rätt. Det gjorde att han sökte sig vidare och hamnade då som församlingsassistent i Terra Nova kyrkan tillsammans med Barbro Lindby och kompani och med Annika Hakalax som chef. Sex månader var Erik församlingsassistent sedan pratade Erik med dåvarande biskop Biörn Fjärstedt och bad om att få bli antagen i Visby stift som prästkandidat. Så 1999 ägnade Erik åt att veckopendla till Uppsala från Visby för att fullgöra utbildningen på Pastoralinstitutet.

På annandag pingst, den 12 juni 2000 prästvigdes Erik av biskop Fjärstedt. Pastorsadjunktsåret gjorde Erik i Terra Novakyrkan för att sedan flytta till Uppsala och där har han haft sin adress sedan dess.

”På annandag pingst, den 12 juni 2000 prästvigdes Erik av biskop Fjärstedt”

Merparten av sina verksamma år som präst i Uppsala stift tillbringade Erik i Knivsta och Alsike församling. Under denna period var detta ett snabbt växande område med låg medelålder. Unga föräldrar med 1-2 barn var den störst växande gruppen. Den kommunala samhällsuppbyggnaden hann inte med vilket medförde att Alsike hade brist på exempelvis förskole- och skolplatser. I det här området hade Svenska kyrkan lite mark. ”Vi förvaltade vårt pund väl” säger Erik och på fem år (2005-2010) hade kyrkan fördubblat inkomsten och tredubblat antalet anställda. Detta gjordes genom att församlingen på sin mark genomförde en nybyggnation av ett kvarter i Nya Alsike och fick igång ny verksamhet för ca. 145 Mkr (2010 års värde), omfattande förskola, skola, LSS-boende, lä-

Lit mer personligt

Idag lever Erik som ensamstående. Han har en dotter på 23 år som är på väg till Bryssel för att under stora delar av 2023 ha praktik inom EU-organisationen.

Erik tycker om musik, idrott och att läsa. Idrottande är löpning, tennis och gym. Eckerdal? Jo, Erik är nära släkt med domprost, biskopar och andra präster med det efternamnet.

genheter, storkök, restaurang, vandrarhem, konferens, kapell, gymnastiksal med mera.

”Detta gav församlingen ekonomisk stabilitet och möjlighet att kunna jobba långsiktigt och utvecklande. Men med det sagt att det inte alls säkert att det är exakt så som församlingar i Visby stift vare sig behöver eller ska jobba” säger Erik.

Att Eriks hjärta klappar lite extra för det ekumeniska märks tydligt när man samta-

Erik Eckerdal.

lar med honom och det är föga förvånande att han efter att ha varit doktorand 2012–2017 vid Uppsala universitet samt i Rom disputerade 2017 på en avhandling som behandlade förståelsen av Borgåöverenskommelsen och hur den implementerats (Apostolic Succession in the Porvoo Common Statement – Unity through a deeper sense of apostolicity). Avhandlingen har recenserats i ett flertal svenska

och internationella tidskrifter.

Efter disputationen var Erik sex månader i Roslagen. Han arbetade på uppdrag av biskopen med att få ett nyligen sammanslaget pastorat på banan, en lärarik erfarenhet som bjöd många utmaningar. Men efter ett halvår där blev tjänsten för honom på Samariterhemmet Diakoni i Uppsala klar.

Stiftelsen Samariterhemmet Diakoni i Uppsala bedriver verksamhet inom Vård & omsorg, Utbildning, Kyrka & sociala verk-

samheter, Hotell & konferens och Fastighet. Samariterhemmet är det näst största av de fem diakonala institutionerna som finns i Sverige.

När man frågar om Eriks tankar kring biskopsämbetet framöver vill han klargöra att det är just bara tankar. I skrivande stund är han de facto fortfarande anställd på annat håll.

”Vi behöver lyfta vikten av att odla våra liv så att vi kan vittna om att Gud har något att ge varje människa”

Men högst på listan står att lära känna kansliet, pastoraten och församlingarna samt de förtroendevalda på Gotland likväl som i utlandsförsamlingarna.

Vidare ser Erik att det är oerhört viktigt att ta fram förutsättningar för att skapa fler självgående kristna. ”En församling som har självgående kristna i sin gemenskap bär sin verksamhet oberoende vad som sker ekonomiskt.” säger Erik och fortsätter:

”Också var människas relation med Gud är grundläggande i kyrkans arbete.” Erik beskriver det genom att säga ”Att ta ett steg inåt för att lyssna på Gud öppnar hjärtat utåt. Vi behöver lyfta vikten av att odla våra liv så att vi kan vittna om att Gud har något att ge varje människa.”

”... källan är kyrkoavgifterna. Men än har vi ett fönster av tid för att agera”

Den stora utmaningen för kyrkans fortlevnad är dock de ekonomiska resurserna menar Erik.

”Vi sitter vid en källa som sinar och den källan är kyrkoavgifterna. Men än har vi ett

fönster av tid för att agera, ett fönster som dock håller på att stängas. Det är nu som vi måste våga fatta beslut om våra resurser. Vi måste vara kloka och goda förvaltare. Då kan vi förändra en krympande ekonomi till en växande” säger Erik.

Med sina nyss fyllda 50 år är Erik en ung biskop. Men det är ändå slående hur mycket han har hunnit med på dessa år och hur mycket erfarenhet han har samlat på sig. Det tar han nu med sig in i sin biskopsroll och till gagn för Visby stift.

Erik vigs till biskop den 15 januari i Uppsala domkyrka och tas emot i Visby stift lördagen den 21 januari med en mottagningsmessa i domkyrkan klockan 11.00 med efterföljande kyrkkaffe i församlingshuset. Till den är alla välkomna för att träffa vår nya biskop.

UTSTÄLLNING OM BISKOPAR

På Almedalsbiblioteket visas från 9 januari en utställning om biskopar på Gotland. Utställningen är gjord av Gotlands Kyrkohistoriska Sällskap.

Föreläsningsserie om sådant som berör

Första tisdagen i oktober var det premiär för Livsviktigt, Visby domkyrkoförsamlings nya föreläsningsserie. Under ett antal tisdagskvällar har människor strömmat till domkyrkan för att lyssna på samtal om livsviktiga ämnen. Text: Lillebi Eriksson.

Föreläsningsserien Livsviktigt bygger på livsnära teman om det liv vi delar. Kort och gott saker som berör.

– Det är verkligen ett brett spektrum av erfarenheter som de föreläsande gästerna bidrar med. Det kommer bli många spännande samtal, säger Petra Guteskär, präst samt projektledare för Livsviktigt som arrangeras i samarbete med studieförbundet Sensus.

Vid två tillfällen var rubriken Livsviktigt 2040, då med fokus på Region Gotlands vision Vårt Gotland 2040, där olika samhällsaktörer på Gotland medverkar.

Först ut var Anna Lindman med sin föreläsning Religion – på gott och ont. Hon är journalist på SVT, och har bland annat arbetat med dokumentärserien om händelserna i Knutby.

Samtalskvällarna har lockat många deltagare. Här är det Anna Lindman som föreläser. Foto: Lars Bäckman.

Ytterligare gäster och samtal under hösten:

- Överste Magnus Frykvall, chef Gotlands regemente
- Sylve Söderstrand, ridsportprofil och före detta förbundskapten för Svenska Ridsportförbundet
- Natalie Lantz, fil. dr i hebreiska bibelns exegetik
- Livsviktigt 2040, panelsamtal med samhällsaktörer på Gotland, med fokus på visionen Vårt Gotland 2040.

Samtalsserien fortsätter under vinter och vår. Program, se Domkyrkoförsamlingens hemsida.

"Kyrkan kan vara en trygg plats där vi kan hämta andan, en plats för stillhet, där vi kan bli lite mer ödmjuka inför oss själva, för andra och för livet i stort." Olles text till bilden på Instagram.

Kocken och båtbyggaren mötte Gud, blev kyrkvärd och klockare - *Nu delar han med sig av sina upplevelser på Instagram.*

Text: Lars Bäckman Foto: Ole Kaspersen.

Kanske har ni sett de vackra bilderna från Norra Gotlands pastorat och läst de tankeväckande ord som Klockar-ole publicerar på Instagram? Och kanske undrar ni också vem denne Ole är. En klockare som delar med sig av sina upplevelser och sin tro...

Jag träffade Ole Kaspersen för första gången för några år sedan. Då var han husvärd på Visborgskyrkan. Förutom att han var en trevlig person, lagade Ole underbara middagar och var oerhört händig. Det kom också då och då lågmälda historier som antydde om långseglingar, exotiska resor och arbete som båtkonstruktör. Redan då blev man lite nyfiken på vem han var. För ett par år sedan slutade Ole på Visborgskyrkan och blev klockare i Norra Gotlands Pastorat. Arbetsfältet vidgades därmed och omfattar alla 25 kyrkor - och sträcker sig från Fårö i norr till Norrlanda i söder.

Sedan många år tillbaka bor han och famil-

jen i Lokrume, också det en församling inom pastoratet. Jag förstår att han i dessa miljöer ser och upptäcker mycket som tilltalar ögat. För blick för det sköna, det har han. Och det är det som han sedan drygt ett halvår delar med sig på sitt Instagramkonto under namnet klockar-Ole.

- När jag kom tidigt på morgonen till en kyrka, så såg jag ofta något som var vackert. Det kunde vara så enkelt som solen som bröt igenom trädens grenverk och belyste en mur, eller en solstråle genom ett färgat fönsterglas som fick en madonna att glittra till. De här upplevelserna ville jag dela med mig, berättar Ole som då började fotografera och lägga ut sina bildupplevelser på ett Instagram konto.

Men det är inte bara vackra bilder, utan också sin kristna tro som han förmedlar på Instagram. Är det något som du har haft med dig sedan barnsben?

- Nej egentligen inte. Mina föräldrar var troende och visst hände det att de gick i kyr-

"Dagen till ära, Jungfru Marie Bebådelsedag. Guds mäktiga verk.

Oles text till bilden på Instagram.

På Instagram har det hunnit samlas många fina bilder och korta texter från Ole.

kan och att mamma var med i något arrangemang då och då, men för mig så är det egentligen så sent som för bara tio år sedan som jag blev frälst, berättar Ole. En annons i Lokrume Idrottsförenings medlemsblad, blev vägen till tron.

- Jo så var de, säger Ole och skrattar. Det stod att kyrkan behövde kyrkvårdar. Jag kände väl att jag ville göra något mer för bygden och kontaktade pastoratet. Då visade det sig att jag inte ens var medlem. Jag hade bott på Färöarna som ung och var fortfarande medlem i den danska kyrkan.

Men när det väl var ordnat började Ole som kyrkvård. Då insåg han att han inte visste särskilt mycket om kristen tro.

- Men då hittade jag en "Grundkurs i Svenska kyrkan" som arrangerades av Oskarshamns folkhögskola. Vi träffades en gång i månaden och det var oerhört intressant. Jag vill nog säga att det var då jag "kläckte koden" och insåg att kyrkan gav mig trygghet, jag blev mindre rädd och modigare. "Var inte rädd" är något Jesus ofta förmedlar till sina lärjungar, berättar Ole engagerat. Han funderar en stund och fortsätter: Men det som var det allra viktigaste

under "min resa i tron", säger Ole och berättar att han var katekumenat i Visby domkyrkoförsamling; "Där fick jag verkligen utforska och pröva mig fram och på så sätt hitta min egen tro". Katekumenat är samtal om tro och liv för vuxna som kyrkan erbjuder då och då.

"...jag blev mindre rädd och modigare"

1965 är Ole ett år gammal. Då flyttade familjen till Västerås från Nordvästra Jylland, en plats som Ole har återvänt till många gånger. Inte minst är det barndomens hav och de långa sandstränderna som lockar i Danmark. Ole fick en dansk uppfostran, som han säger själv, där nyfikenhet på världen och uppmuntran att lära sig nytt, ledde honom in i kockyrket och det var också det som i början av 1990-talet blev anledningen till att han flyttade till Gotland. Först som köksmästare på Snäck, senare på flera andra av Visbys bättre restauranger, bland annat Donners Brunn.

Men båtar och hav var ett stort intresse sedan barndomen. Inte minst under somrarna på Jylland.

"I Guds natur finner vi stora under... Gud har skapat var och en av oss, till att vara magiska, unika och helt fantastiskt vackra. Det enda vi behöver är att finna den plats där vi är menade att vara..."

- Jag ville lära mig mer om segelbåtar och tog jobb på Nimbus i Visby, berättar Ole. Ganska snart insåg cheferna på Nimbus vilken kapacitet han hade och Ole fick börja rita och konstruera båtar. 3D-Cad blev verktyget som tillsammans med hans praktiska ådra och segelerfarenhet, blev en lyckad kombination. Så småningom startade Ole egen firma och fick uppdrag från alla de stora båttillverkarna i Sverige och i Norden.

- Men 2001 så packade jag och hustrun Helena ihop våra grejer och gav oss ut på en lång seglats som varade i sex år, och som sträckte sig över Atlanten, längs med Sydamerikas kuster och i Karibiens exotiska ö-värld. Ett riktigt äventyr. Jag brukar tänka, när jag står inför en utmaning, att klarade vi den seglatsen så klarar man allt. Äventyret stärkte oss.

Ole fortsatte att arbeta med båtkonstruktioner, men säger att han kanske hamnade i någon slags 50-års kris och insåg att han aldrig hade arbetat med människor, bara hantverk i olika former.

- Jag pratade igenom det här med min hustru och bestämde mig för att börja arbeta som personlig assistent till en kille med funktionsnedsättning. Där blev jag kvar i fyra år och det gav mig så oerhört mycket. Nästa steg i att arbeta socialt blev när jag fick tjänsten som husvärd på Visborgskyrkan. Jo, Ole ser också arbetet som klockare som ett socialt arbete, och förklarar:

Ole Kaspersen.
Foto: Lars Bäckman.

- Jag uppskattar alla möten med människor som det här jobbet innebär, och det är inte bara i samband med gudstjänster eller förrättningar. Varje dag träffar jag besökare på kyrkogården eller i kyrkan. Stannar man bara upp tjugo sekunder, så är det en signal att man är tillgänglig för samtal. Det är så uppskattat och jag vill nog säga att nio av tio vill fråga eller berätta om något eller bara byta ett par ord om väder och vind.

”Ole ser också arbetet som klockare som ett socialt arbete”

Men fotograferandet då – var kommer det in?

- Det är ett intresse som jag har haft sedan jag var grabb i Västerås. Pappa fotade mycket och jag fick min första kamera när jag var sju år. Men nu är allting så enkelt. Med mobilen har jag alltid kameran med mig. Då är det så lätt att fånga något en vacker morgon eller då jag plötsligt står inför en fin detalj i kyrkorummet som man kanske inte har upptäckt tidigare. Det vill jag dela med mig av, berättar Ole och fortsätter: Jag vill gärna även sätta in bilden i något sammanhang. Under veckan kan jag ha hört eller läst något, något som jag går och tänker på och som får ge text till bilden.

Sankt Franciskusbönen tycker Ole särskilt mycket om. Ett par rader ur bönen slår mig: *”Låt mig bringa ljus där mörkret råder. Låt mig bringa glädje där sorger råder.”* Det tycker jag att Ole gör; I sina bilder och i mötena med människor. Efter att ha fått ta del av Oles livshistoria, så tänker jag på hur mycket ett liv kan innehålla. *”Visa mig, Herren din väg, så att jag kan vandra i din sanning”*, Psaltaren 107:1.

Från den 1 november vikarierar Ole för Dalia Munck i Visby domkyrkoförsamling. Han kommer att vara ansvarig för husvärdar och klockare. Säkert så innebär det att vi nu kommer få se bilder från Domkyrkan och läsa inspirerande korta texter.

Du hittar Ole på Instagram ”klockar-ole”. Ole har också tagit omslagsfotot.

Så skapades bilden av Jesus

En tillfällighet eller var det Guds försyn?

Hur såg egentligen Jesus ut? Ja, där har vi nog alla lite olika bilder framför oss. Men jag tror att många med mig ser en och samma Jesus. Huvudet är lätt nedsänkt, blicken likaså, armarna är utsträckta i en vänlig välsignande gest och händerna är öppna. Jesus har ett välansat skägg och långt svallande hår som hänger ned över axlarna. Klädseln, eller snarare ett vitt tygstycke, är det som Jesus är insvept i. Det har hasat ner något över höger axel. Det är en trygg och vacker Jesus.

Det är alltså Bertel Thorvaldsens Jesus som jag ser framför mig. Denna staty stöter jag ständigt på. I dag på en loppis på Södermalm, för någon månad sedan i Ala kyrka. Den står i kyrkor över hela vårt land, i församlingshem och inte minst i många kristna hem. Men inte bara här i Norden. Det är en Jesusbild som förenar kristna över hela världen. Har man inte en Jesus i gips eller ännu finare, något sten- eller keramiskt material, så är ett inramat svartvitt fotografi ett enklare alternativ. Så minns jag Jesusbilden från min mor- mor och morfars hem där tavlan hängde över gästrummets säng. Att det var Thorvaldsen som hade gjort originalet, det visste jag, men inte så mycket mer.

Kanske är vi fler som blir lite intresserade över hur och varför Thorvaldsen skapade denna kristusbild. Historien saknar inte poänger. Bertel Thorvaldsen fick 1821 uppdraget att skapa en skulpturgrupp till Vor Frue kirke i Köpenhamn. Thorvaldsen och församlingen var överens om att kolonnerna i koret inte var särskilt vackra och enades om att en stor skulpturuppsättning, med en väldig Jesus som lyfter sitt huvud och armar mot himmel, kunde skymma och mildra intrycket av de

icke så dekorativa kolonnerna. Jesus skulle vara hela 3,5 meter hög. Runt Jesus skulle lärjungarna placeras. Det är alltså den återuppståndna Jesus de såg framför sig. Då förstår man svepningen och tittar man noga så ser man oftast även spikhålen i händerna och i fötterna och så spjutsticket i Jesus högra sida. Kanske har dessa nog så viktiga detaljer ibland försvunnit när Jesusbilden populariserats allt mer.

Den 3,5 meter höga gipsmodell som Thorvaldsen arbetade fram hade uppsträckta händer och höjt huvud. När gipset skulle torka

”..att de tunga armarna hade sjunkit ner och likaså huvudet”.

ställdes statyn in i ett rum med rejält korsdrag. Men någon ordentlig förbipasserande stängde till den öppna dörren och dagen därpå kunde en mycket irriterad Thorvaldsen konstatera att de tunga armarna hade sjunkit ner och likaså huvudet. Efter att ha skällt ut syndabocken samlade han sig och tittade noga på den

Jesus med den vänliga välsignande gestalten om han och slumpen (eller var det högre makter?) hade format. Han tyckte om vad han såg och bjöd in församlingen att beskåda Jesusstatyn. De var mäktiga imponerade och den stora statyn fick en självklar plats i kyrkans kor ovanför altaret. Lärjungarna placerades så småningom längs med långhusets väggar. Det skulle dröja ytterligare sjutton år innan gipsmodellen ersattes av en Jesus i carraramarmor.

Hur det gick för Thorvaldsen? Jo han blev världsberömd, inte minst i Rom, där han bodde och arbetade under stor del av sin verk- samma tid. Här fick han en piazza uppkallad efter sig och i Köpenhamn, där han var född, ett eget museum där han förresten själv även är begravd. Och alla vi andra, i många ge- nerationer, över hela världen fick en vacker Jesusbild för våra ögon.

Text och foto: Lars Bäckman

L Anna Lundgren, domkyrkoprosten som fick en mjukstart...

Den 1 juli i år tillträdde Anna tjänsten som domprost i Visby domkyrkoförsamling. Då hade hon under ett år hunnit arbeta som kyrkoherde och tf domprost och blivit lite varm i kläderna.

Text och foto: Lars Bäckman.

- Jag har länge vetat att jag en dag skulle flytta tillbaka till Gotland, berättar Anna entusiastiskt. Hon har följt de lediga tjänster som har varit utannonserade, men det var först för drygt två år sedan som hon skrev samman en ansökan.

- Jag ville vara i ett lite större sammanhang, med kollegor och med många olika möjligheter att samverka, förklarar Anna Lundgren.

Vi sitter i domprostgården intill Sankta Maria kyrkan vars torn skymtar igenom fönstret. Det här är familjens hem sedan juli månad då de flyttade in i den gamla gården. Rummet är trevligt möblerat. Ett rejält matbord med plats för många, en soffgrupp och så klart en flygel, musik har en stor plats i Annas liv.

”Flytta tillbaka” och den klingande Gotlandsdialekten – hur hänger det här ihop?

Vi får gå tillbaka 50 år. När Anna bara var några veckor gammal fick hennes pappa Kjell Nilsson sin första prästtjänst som komminister i När. Mamma Christina är gotländska och hade sina föräldrar i Visby, så Gotland lockade. I skolan mittemot den vackra prästgården fick mamma senare arbete som lärare. Nårs socken blev Annas idylliska uppväxtmiljö. På 70-talet var det mycket musik som gällde i När. Närrevyn var som populärast och Anna sjöng, bland annat tillsammans med Josefin Nilsson som Anna var jämn gammal kompis med. Men kyrkan hade också en naturlig del i socknen. Det var miniorer, juniorer, konfirmation och körer.

”Länge funderade jag på att fortsätta att utbilda mig inom musik...”

- Jo musik har sedan dess betytt mycket för mig och länge funderade jag på att fortsätta att utbilda mig inom det, men så blev det alltså inte, säger Anna och berättar om flytten i tonåren.

- Vi flyttade till Häverö i Roslagen när jag var 14 år. I kyrkan var det ett mycket aktivt barn- och ungdomsarbete, och som jag tidigt blev engagerad i. Att arbeta med människor visste jag sedan länge att jag ville utbilda mig inom och då blev teologistudier ganska naturligt, men först läste jag sociologi och pedagogik på Uppsala universitet innan teologistudierna tog över, konstaterar Anna.

Och så blev det. Prästvigd i Uppsala stift vid 25-års ålder. Första anställningen var som ungdomspräst i Gamla Uppsala församling och därefter många år som arbetsledande komminister med inriktning mot barn, ungdom och familj. Därefter handläggare på Kyrkokansliet; en tjänst som senare ledde till arbete som enhetschef för Diakoni och hållbar utveckling.

- Ett jättespännande jobb som omfattade hela Svenska kyrkans verksamhet och samarbeten med alla stift. Det blev många resor till stift och församlingar, vilket var mycket lärorikt, kommenterar Anna. Sammanlagt blev det åtta år på Kyrkokansliet.

- Men då började jag längta till att återigen få arbeta i en församling, säger Anna som visserligen då och då hade hoppat in under somrar och andra lov som präst hemma i När och grannsocknarna. För När hade hon inte lämnat.

- Vi, min man Gunnar och jag hyrde under många år sommarbostad i När, men 2007 köpt vi en tomt och byggde ett hus, så vi var ofta här, och inte bara på somrarna, berättar Anna och ser därmed flytten som en naturlig fortsättning på Gotlandslivet.

De två barnen är nu vuxna och utflugna. Äldsta dottern bor i Visby. Anna har fyllt femtio och har helt nyligen blivit mormor för första gången. Gunnar, hennes man, är flygtekniker och kan till stor del arbeta på distans.

I november 2021 utsågs hon först till vikarierande kyrkoherde och från januari 2022 tf domprost, och så den 1 juli i år ordinarie domprost.

- Jag tycker mycket om min församling. Här finns det så mycket gott och bra upp- arbetat arbete, och inte minst, kompetent

personal och engagerade förtroendevalda, konstaterar Anna direkt.

”Mjukstarten” med tjänst som kyrkoherde och sedan tf är också något hon ser som en fördel.

- Tack vare det fick jag möjlighet att ”smyga in” i arbetet, genom att jag inte damp ner som domprost omedelbart. Därmed hade jag under nästan ett år kunnat följa hur arbetet fungerar, innan jag tillträdde som domprost i juli i år. På så vis har jag kunnat ställa mig de viktiga och nödvändiga frågorna; som om vi gör rätt saker och på rätt sätt och vilka behov finns och vad behöver göras? Och inte minst, vilken kyrka är det vi vill ha i dag?

Anna vill att kyrkan ska vara en plats som är naturlig och angelägen för Visbyborna. Men det gäller att kunna balansera mellan tradition och förnyelse för att kunna svara upp mot människors längtan och tro. Det är inte minst viktigt när det handlar om att möta människor både i glädje och i sorg.

- I glädje möter vi människor i våra kyrkliga handlingar. Dop, konfirmation och vigslar, men också i en vanlig gudstjänst. För andra kanske det är vid en sopplunch i Terra Nova kyrkan. Jag vill se kyrkan som en mötesplats. Det gäller inte minst att bemöta ensamhet, där psykisk ohälsa ofta är en följdverkan, inte minst bland ungdomar. Här tror jag kyrkan kan göra skillnad.

Men hur tror du att Visbyborna ser på sin kyrka i dag?

- Det är nog både och. Många är tacksamma att kyrkan finns. De vill ha tillgång till kyrkorummet, uppskattar att få tända ett ljus, eller bara slå sig ner i en av bänkarna. Andra framhåller kyrkans sociala funktion och stöd, inte bara för sin egen del utan kanske främst för andra. Men alla ser kanske inte att om allt detta ska finnas så är det till syvende och sist avhängt ett medlemskap. Jag brukar framhålla att man kan vara med-

lem och stödja verksamheten av olika skäl; tro, kulturhistoriskt eller att vi gör en viktig och god insats.

Anna menar att kyrkan måste upptäcka nya områden att verka inom – en kyrka med en bredare bas kan därmed bli angelägen för fler.

- Vi måste hitta nya former och språk. Självklart inte tumma på de grundläggande uppgifterna, men vi måste komplettera. Många av de som lämnar Svenska kyrkan har oftast en mycket svag eller ingen anknytning till kyrkan. De har aldrig personligen upplevt

kyrkan och vet inte vad vi kan erbjuda. Just det måste vi bli duktigare på att kommunicera - vi ska berätta om allt vad vi gör. Då gäller det att hitta ämnen och verksamheter som berör.

- Kyrkan omfattar hela livet så här ryms det så oerhört mycket, säger Anna och konstaterar att då passar det bra med till exempel den samtalsserie som inleds just denna kväll.

”Anna vill att kyrkan ska vara en plats som är naturlig och angelägen för Visbyborna”

Det är en del av projektet 0 till 40 – att göra kristen tro känd och på så vis vill församlingen nå denna målgrupp. Petra Guteskär är projektledare. Förebilden för samtalsserien är Linköpings domkyrka som under ett antal år haft uppskattade samtal med liknande tema.

- Vi har valt att ha dessa kvällar inne i Domkyrkan, inte i församlingshuset som kanske brukligt är. Vi vill lyfta in teologi, kultur och samhällsfrågor under kyrkans vackra valv och så avslutar vi också med en enkel mässa. Jag tycker att vi på så vis tillför kyrkorummet ytterligare en dimension.

Kyrkan och musik är också självklart och mycket uppskattat.

- Jag har faktiskt aldrig varit i en församling med så proffsiga musiker! Ena stunden är det kantat av Bach, nästa söndag en barnkör eller gospel eller varför inte dragspel. En sådan bredd. Här står sig domkyrkoförsamlingen sig oerhört väl.

Efter allt som varit; hur har du blivit mottagen och är förväntningarna höga på dig?

- Jag har blivit så positivt mottagen. Och visst finns det förväntningar, inte minst att jag kan skapa arbetsro för min personal så att de inte behöver ätas upp av andra saker och ting.

Anna vet att hon har många stöd, annars hade hon inte sökt domprosttjänsten. Men lite förvånad är hon att nästan ingen kommer med råd och tycker att hon ska göra si eller så.

- Men det visar kanske att jag har deras förtroende och att vi arbetar på rätt väg. Och att jag vill och gör, många delaktiga.

Eftermiddagen börjar gå över mot kväll och snart är det dags för det första samtalet på temat Livsviktiga samtal. Kvällens gäst är journalisten Anna Lidman som ska tala om

religion på gott och ont. Det är med en viss spänning hon funderar på om det ska intressera gotlänningarna.

- Jag vill nog säga att psykisk ohälsa, barn och unga och diakoni, är de områden utöver gudstjänster och kyrkliga handlingar som jag känner allra mest för. Här har det redan gjorts mycket bra och en fungerande verksamhet bedrivs.

Anna berättar att Klapp och klang nu finns i alla tre kyrkor, After school likaså. Familjegudstjänster hålls det en vardagskväll i veckan och erbjuds i alla tre kyrkorna.

- Det är först en gudstjänst och sedan äter vi tillsammans. I Terra Nova kyrkan är "Gudomlig pizza" med just pizza som kvällsmat. I Visborgskyrkan "Himmel och pannkaka" och då är det så klart pannkakor om står på menyn och i domkyrkan "Tacolov" där det serveras tacos. Det här är ett sätt att få livspusslet att gå ihop för barnfamiljer.

Anna poängterar att församlingen har tre kyrkor. Men vill även se Domkyrkan, S:t Maria som hela Gotlands kyrka.

Men hur ska det gå till?

- Jo genom att fler kan få uppleva domkyrkan. Vi vill få i gång ett samarbete med stiftets övriga församlingar i vår gemensamma domkyrka. När biskop Erik kommer ska vi sätta igång ett arbete kring Domkyrkan som katedral. Det är utifrån en utredning om domkyrkornas ställning i Svenska kyrkan som ligger till grund för detta arbete, ett arbete jag ser framemot.

Domkyrkoförsamlingen får många förfrågningar från andra delar av landet. Det är körer, solister som vill sjunga i kyrkan och konstnärer som vill ställa ut.

- Naturligtvis är det välkommet, men vi får inte glömma våra församlingar med körer här på ön. Domkyrkan är alla gotlänningars kyrka, säger Anna och påpekar att det också är biskopens kyrka. Det måste också bli tydligt att vi är både församlingskyrka och stifts kyrka.

Kommer församlingen märka att gudstjänsterna får en annan form med dig som domprost?

- Nej det tror jag inte. Jag får väl säga att det är framför allt inte genom gudstjänsten som vi når människor i dag. I domkyrkan har vi alltid högmässa. I de andra kyrkorna kan man experimentera lite mer. Men det gäller att fråga sig varför och vad syftet är att göra så eller så, då kan det vara värt att upptäcka nya former av gudstjänsten.

Det går inte att komma förbi rekrytering.

Just nu i oktober är det två prästtjänster som är vakanta och svårt att hitta sökande till. Men det är ingen situation som Visby domkyrkoförsamling är ensamma om; i stort sett hela landet upplever samma problem. Anna är väl medveten om att flytta till Gotland, om man inte har någon anknytning, inte är helt enkelt.

Birkagården är också alltid aktuellt. Men där är församlingen på god väg att få en hållbar verksamhet. Samtal med regionen har nu lett fram till olika lösningar så att akuta stängningar inte ska behöva ske, så som det var på väg att hända i somras. Men det

saknas många ideella medarbetare.

- Vi krokar arm, vi behöver varandra. Svenska kyrkan är en resurs att räkna med i så många olika sammanhang, det känner jag, säger Anna och ser både nöjd och lite stolt ut. Gotland är inte stort – här behövs alla goda krafter!

Det är en nöjd domprost som har hittat sin roll och när jag vi säger hej då till varandra och jag går ut i den nalkande skymningen tänker jag på de kloka ord Anna sa till mig för någon dag sedan: "Lägg inte historien på mina axlar. Nu är vi här. Det gäller att ta vara på allt gott och goda krafter som finns. Jag gillar när många röster får höras. Det behöver inte vara på ett sätt. Så vill jag ha det här".

DET VISSTE DU INTE OM ANNA

På fritiden gillar Anna att:

- Brodera kuddar i grannlåt
- Måla och renovera gamla möbler
- Hennes man är uppvuxen i Etiopien
- Hon vann Tiljans talanger tillsammans med Josefin Nilsson
- Hon älskar dragspelsmusik och hoppas snart kunna lära sig spela själv
- Hon är en hejare på folkdans.

Välkommen Anna! Söndag 4 september 2022 välkomnades Anna Lundgren som domprost i Visby domkyrkoförsamling. Efter mässan med biskop Sven-Bernhard Fast och kammarkören Sofia Kapellkör väntade festligheter även utanför kyrkan. Fika, grillad korv, hoppborg, ansiktsmålning, fiskdamm och många fina samtal förgyllde den här dagen som också signalerade starten på höstterminen. En dag att minnas med glädje. Foto: Lillebi Eriksson.

Kim är diakon i Klinte pastorat

”Ensamheten måste bekämpas”

Kim Vestermark Felixdotter är diakon i Klinte pastorat sedan ett år tillbaka. Så länge har hon också varit öbo.

- Diakoni ser jag som Guds ord i handling. Diakonen möter människor i nödsituationer, människor som behöver råd och stöd, förklarar Kim, och fortsätter:

- Kyrkans diakoni vilar i och omsluts av Guds diakoni. Guds aktiva kärlek till sin skapelse som ytterst kommer till uttryck genom Jesus Kristus. Så skriver ärkebiskop Antje Jackelén i ett biskopsbrev om diakoni. Det här är en bild som överensstämmer väl med min syn på mitt uppdrag.

Hennes bakgrund är bred och skiftande. Förutom diakon kan Kim skriva såväl frisör som barnskötare och även teologi kandidat på sitt CV.

I Klinte pastorat är Kim ensam diakon, men hon säger att det är ett gott samarbete och stöd av nätverket med diakoner från de andra församlingarna. Men arbetsuppgifter i pastoratet saknas inte:

- Just nu har vi Öppen kyrka i Hamnkyrkan på måndageftermiddagarna där är jag självklart med och tillgänglig för samtal. I somras hade vi även Sommarcafé här. Då erbjöds olika aktiviteter för både barn och vuxna. Ett bra tillfälle att lära känna varandra, berättar Kim.

Ensamhet kan drabba oss alla, oavsett ålder. Så någon åldersgräns har de inte.

- Vi i pastoratet vill skapa öppna mötesplatser och satsar på gemenskapsverksamhet för alla som vill delta och har möjlighet att vara med på de olika mötesplatserna, förklarar Kim.

Och det är inte bara i Klintehamn som det händer och sker aktiviteter. I Sproge församlingshem har det i höst serverats våfflor ungefär var tredje vecka och förra terminen arrangerade pastoratet även Otendag i Väte församlingshem på torsdagarna.

På de olika mötesplatserna kan människor träffas, umgås och i förlängningen bli vänner och vid behov hjälpa varandra i olika situationer som kan uppstå på livets väg.

- Det som börjar med ett fika, växer till något vackert som i sin tur ger ringar på vattnet och gemenskapen ger kraft att leva vidare i svåra tider, säger Kim.

Klinte pastorat har ett bra samarbete med många andra organisationer. Hela Människan Gotland, Röda Korset, Region Gotland, Fritidsbanken och Equmeniakyrkan, är några av de som Kim nämner.

- Att ha detta samarbete, och speciellt på en mindre ort, är värdefullt. Det gör att vi gemensamt ser helheten och har överblick på vilka behov som finns och vad som behöver

göras under olika perioder på året, avslutar Kim vårt samtal med.

Men, jag måste ställa den mer eller mindre obligatoriska frågan; Vad gör du när du inte arbetar?

- Jag har tre barn och två barnbarn, vilket tar en del tid, men jag är djur- och naturintresserad. Så jag får väl säga att mitt fritidsintresse är att vara ute i naturen. Sen gillar jag att se en bra film då och då.

Kim utanför Hamnkyrkan i Klinte-

Vi sjunger aldrig på sista versen

- Den svenska kyrkokörens historia

Ragnar Håkansson, Wessmans förlag 2022.

Det är en imponerande bok, 340 sidor, om körsång från förkristen tid till 1950-talet. En fascinerande historia, som även handlar om hur kyrkan har formats och om kyrkans roll och betydelse i samhället - och det hänger nära samman med just musiken i våra kyrkor. Text och foto ovan Lars Bäckman, övriga bilder är från boken.

Det är en
rejäl bok,
340 sidor,
men så är
det också ett
stort ämne.

Vi börjar i slutet: Varför avslutas boken redan 1950?

- Jo, man kan säga att kyrkokörerna tar sin börjar i mitten av 1800-talet och det är framför allt dessa 100 år som jag har koncentrerat mig på. Men, visst, en fortsättning kan vara på sin plats och är redan efterfrågad. För jag vill nog säga att kyrkokörerna har aldrig klingat så bra som de gör i dag och vi har heller aldrig haft så många körsångare som under de senaste två decennierna, förklarar Ragnar Håkansson.

Ragnar Håkansson har ett förflutet som socialarbetare, terapeut, kantor, musik-konsulent på Kyrkokansliet, rektor på Oskarshamns folkhögskola och sedan 18-års ålder körledare.

Musiken kom till Ragnar via Missionskyrkan hemma i Hökerum i Västergötland. Det var en mycket tillåtande musikverksamhet med körer och strängmusik som fick framträda i alla möjliga sammanhang. Det här är en liknande gemensam grogrund som många av våra välkända musiker har.

... och hur kom den här boken till?

- Som pensionär har jag läst teologi vid Uppsala universitet. Jag har skrivit om körmusik tidigare i olika sammanhang och tänkte att det var lämpligt ämne som en masteruppsats. Där tog arbetet fart. Men ju mer jag läste och fördjupade mig i ämnet så växte min nyfikenhet och även andras entusiasm för kyrkokörens historia, som det märkligt nog finns väldigt lite skrivet om.

Någon masteruppsats blev det inte, men väl efter fem års arbete en mycket intressant

En kyrkokör från engelska landsbygden, 1847, samma år som lekmannakörer tar fart i svenska kyrkor.

och viktig dokumentation av körsång i kyrkan, eller som Ragnar oftast skriver, sjunga i stämmor, till skillnad från union sång som församlingen sjunger under gudstjänsten.

Ska vi försöka oss på en kort kort variant av boken?

- Ja då börjar vi i medeltiden. Visserligen fanns med all säkerhet musiken med redan från allra första början. Säkert i form av hymner och psaltarsånger, som sjöngs á capella, men vem eller vilka som sjöng det vet vi inte, och inte heller om det var flerstämmigt eller ej kan man säga säkert, konstaterar Ragnar Håkansson.

Så vi börjar 1298 med Uppsala Domkyrkas körstadga som är ett av de äldsta dokumenten på att körsång framfördes i svenska kyrkor. Där kan man läsa att de sjöng i stämmor. Men om de gjorde det regelbundet i landsortskyrkor som i Dalhem och i Ekeby det vet vi inte. Men kyrkorna har från 1100-talet kor och absid som säkert förstärkte sången och det fanns korbänkar och på sina ställen "gapskulle", kanske för en kör eller om detta var till för särskilt hedervärda kyrkobesökare, ja det kan vi inte heller säga säkert.

Djäknar, alltså pojkar som studerade på prästskolan, sjöng i kör och hade en omfattande sångutbildning. På Gotland var det med all säkerhet endast i Visby det fanns sådan utbildning. I samband med de stora kyrkliga helgerna gick djäknarna ut i socknarna och sjöng i kyrkorna, där de även samlade in pengar till sitt uppehälle under studierna. Denna så kallade kurrende- eller sockengång pågick långt efter reformationen och det kunde bli ganska stökigt när de tiggande pojkarna gick emellan gårdarna.

I landsortskyrkan var det klockaren som höll i sången. Det var också klockaren som undervisade socknens barn och såg till så att det var ordning och reda i kyrkorummet. Men han var även prästens medhjälpare och

dräng. Under förreformatörisk tid innebar detta att han skulle raka prästen, värma hans badvatten, brygga hans öl och så vidare, men klockaren var också lite av moralens väktare i socknen. Klockaren förväntades också kunna stämma blod och från 1800-talets början hålla ett mindre sockenapotek och även vaccinera. Alltså ett yrke med stor bredd. Ibland var det en präststudent som hade klockaruppdraget, men det kunde också vara en pålitlig bonde i bygden. Klockare ansågs säkert som ett hedersuppdrag. Senare kom klockarboställen och det blev det mer av ett avlönat arbete, framför allt med lön i natura.

"Under de 124 år som psalmboken var aktuell trycks den i sammanlagt 1,5 miljon exemplar"

Efter reformationen kommer psalmsången in i kyrkorna. Men den första gemensamma psalmboken trycks först 1695. Den blir avgörande för den unisona sången under gudstjänsterna, men får också stor betydelse teologiskt. Psalmboken gavs ut i många upplagor och trycktes under de 124 år som den var aktuell i sammanlagt 1,5 miljon exemplar. Psalmboken innehöll hela 413 psalmer. Med tanke på den stora upplagan förstår man att psalmboken var näst intill var mans egendom och betydligt vanligare än en bibel i hemmen.

Under 1800-talet blir körsång en kulturell verksamhet som når allt bredare lager. Musikaliska sällskap där det sjungs i kör bildas i många av våra städer framför allt bland societeten. I studentkretsar i Uppsala och

Karikatur av en manskör från Sångartidningen 1929. Illustration från Ragnar Håkanssons bok.

Lund sjungs det i stämmor och körer blir mycket populärt. I Visby startar den hemvändande sonen C. J. O Laurin Allmänna sångföreningen 1844. Det blev den första Allmänna sångförening utanför de stora universitetsorterna. Liknande sångföreningar bildas så småningom över hela Sverige. Vad beteckningen "Allmänna" står för vet man inte säkert, men kanske var det en markering att körsång skulle vara något för alla.

Sannolikt tar Uppsala Domkyrka intryck av körsångens popularitet och 1867 bildas det en kyrkokör i församlingen. Intressant är att det är en blandad kör. Denna kör får efterföljare runt om i landet, men det är inte självklart i alla stift och det tar sin tid innan det når ut till flertalet av de stora församlingarna. Det ska dock tilläggas att utifrån olika initiativ, inte minst i bruksorterna, hade det bildats kyrkokörer långt innan Uppsala Domkyrkokör.

Egentligen är det först och främst i och med folkrörelserna, och då inte minst i frikyrkorörelsen, som körsång får en grund i den svenska folksjälen. Körsång var ett sätt att svetsa samman föreningens medlemmar, men också att sprida budskapet. Redan 1850 publicerades den första samlingen med andliga sånger. De andra folkrörelserna; Nykterhetsrörelsen publicerar en första gemensam sångbok på 1870-talet och Arbetarrörelsen 1888.

Frikyrkorna ville vara icke elitistiska och blev en tidig "alla kan sjunga" rörelse. Det sjöngs gärna unisont och hade man inte sångröst kunde man delta i strängmusikkåren. I Arbetarrörelsen kunde man se lite av

samma anda, men här fanns det också en strävan att så kallad "finkultur" inte bara skulle vara för överklassen och det startades körer som tog sig an de stora mästarnas körverk.

Svenska kyrkan upplever under 1800-talets slut och fram till 1930-talet en kris. Frikyrkorörelsen växte sig allt starkare och konkurrensen mellan statskyrkan och samfundet hårdnade. Antalet besökare på gudstjänsterna minskade kraftigt och kyrkan tappade alltmer sin betydelsefulla roll och ställning som maktfaktor i samhället. Men genom ärkebiskop Nathan Söderbloms ekumeniska arbete samlades alla kristna samfund i en rad angelägna frågor; inte minst internationella frågor och arbetet för fred. Svenska kyrkan fick därmed en alltmer folklig förankring och den negativa utvecklingen avstannade. Samtidigt som Svenska kyrkan under 1800-talets slut upplevde en kris gick kyrkomusiken i motsatt riktning - antalet kyrkokörer växte. Orglar byggs i allt fler kyrkor och klockarens uppgifter tas över av alltmer välutbildade organister och kantorer.

På 1920-talet professionaliseras kantoryrket och en intresseförening bildas. Därefter kan vi se hur kyrkokörsången blir allt populärare och under 1980-talet når sin kulmen, och det är ungefär där vi står i dag. Körsång har aldrig sjungits av fler och heller aldrig låtit så bra som nu, i kyrkor och annorstädes.

"På 1920-talet professionaliseras kantoryrket"

Allt detta och mycket mer därtill kan man alltså läsa om i denna kulturhistoriskt intressanta bok, rikligt illustrerad och med många värdefulla hänvisningar för den som vill läsa vidare. Det är en bok som bör intressera och uppskattas av betydligt fler än bara körsångare, även om de är många.

Nu väntar vi på fortsättningen från 1950-talet fram tills i dag. Då kommer säkert gospel i kyrkorna, Kjell Lönnå, Fjedur och den stora körfestivalen i Skinnskatteberg att tas upp, det är de referenser som jag själv har till att "sjunga i stämmor".

Adamah - en fotoutställning om den androgyna människan

Adamah är en fotoutställning om nio bilder av hbtqi+ personer från Gotland vilka gestaltar heliga texters vokabulär med sina kroppar. Med ord från bibeln och psalmboken skriven på bar hud är kroppen och bokstäverna i fokus. Ordens betydelse smälter samman med det personliga uttrycket varje modell bär med sig från sitt liv. Text: Petra Guteskär och Sofi Ogestad.

Fotoutställningen är sammanställd av Petra Guteskär, projektansvarig präst, Sofi Ogestad teologstudent och Pia Tof-ténus domkyrkopedagog och fotograferat av Anna Sundström för Visby domkyrkoförsamling i samarbete med Universitetskyrkan Uppsala Campus Gotland.

- Vi använder bibelns rika metaforik och teologiska tolkningar för att belysa olika aspekter av allas lika värde. Vi har i Sverige lyckats utöka medmännisklighetens gränser och inkluderat fler till att bemötas med värdighet och att få synas i det offentliga rummet. Men det är inte segrar vunna för alltid, säger Petra Guteskär. Adamah vill vara en av ut[1]posterna vid gränslandet och hålla stängen mot de krafter som har en snäv ram för vad det är att vara människa och som vill exkludera vissa grupper, fyller Sofi Ogestad i.

Angående ordet adamah: *Gud formade en jordling och blåste in liv genom näsborrarna, så det blev en levande varelse.*
1 Mosebok 2

I bibeln berättas att Gud tog jord adamah, och skapade en jordling, haadam, med sig själv som prototyp. Jordlingen som upplevde sig ensam, separerades på mitten och blev till kvinna och man. Inom både judisk rabbinisk tradition och kristen patristisk tradition har det funnits förespråkare av tolkningen att den första människan var androgyn, ickebinär.

Den tolkningen har inom kristen tradition förekommit med jämna mellanrum. Inom judendomen har den vunnit större acceptans genom att Talmud bland annat presenterar

flera köns kategorier utöver kvinna och man. Det handlar om det vackra, i våra kroppar, i vårt uttryck, i begäret och lusten
* om längtan, ömhet och ömsesidighet
* om att möta och mötas, älska och älskas
* fritt * djupt * tyngdlöst * sant
* om plats för förebråelsen, för uppgörelsen
* om stolthet * kraft * mod * oro
* om de som gått före, de som vågat
* om tacksamhet
* om de som trots allt lever och de som inte maktade mer
* om befrielse rörelsen
* om heliga människor på helig mark
* om mångfaldens G*D som under skapelsegången såg hen hon han och sa "Det är gott"!

Utställningen visades från 16 november till 1 december 2022. Men under Al-medalsveckan 2023 kommer den visas i Domkyrkan, Utställningen är redan också bokad till Stockholm och Härnösand.

Utställningen visades i Stora kappellet, Visby Domkyrka. Foto: Lars Bäckman.

Foto: Anna Sundström.

Att städa en kyrka är väl ingen konst? - Jo det är det om vi ska vårda vårt kulturarv!

Text och foto: Lars Bäckman.

Nej, städning av en kyrka är inget som vem som helst kan göra – här går det inte an att dra över med en industridammsugare, skvätta på vatten med rengöringsmedel och skura, bänkar, golv och väggar flödigt med en skurborste... om nu någon trodde det?

Den 6 oktober fylldes Viklaus församlingshem till bristningsgränsen av klockare som insåg att det kulturarv som kyrkorna och dess inventarier representerar måste vårdas och skötas med största varsamhet – och det kräver kunskap!

Tomas Lindström från OBM-gruppen, ett bekant ansikte för många, inledde med att tala om skadedjur, allt från silverfiskar till råttor! De finns i kyrkorna, och det gäller att ha koll på dem! En faktor som är avgörande huruvida de trivs eller inte är städningen. Håll rent på vind och i kyrkorum. En annan är luftfuktigheten. Det här är ett stort problem; vilken uppvärmning ska man ha i en kyrka som står kall långa perioder och värms upp endast vid enstaka tillfällen? Det allra bästa är en jämn temperatur, men det är knappast möjligt. Är det för varmt så torkar och spricker träskulpturer och andra inventarier. En jämn luftfuktighet på cirka 50% är det som rekommenderas men det är

knappast möjligt i en medeltida kyrka med stenväggarna som står ouppvärmde. Sedan hösten 2022 har det därför installerats realtids övervakning av klimatet i alla kyrkor med larm- och gränsvärden för fukt. Att hålla en låg temperatur på vinterhalvåret och så en snabb uppvärmning när kyrkan används är den bästa lösningen. Men det här är en komplicerad fråga som det forskas en hel del om och de höga elpriserna som vi nu lever med gör heller inte saken lättare.

”...en låg temperatur på vinterhalvåret och så en snabb uppvärmning när kyrkan används...”

Susanna Barros Eriksson, konservator med stor erfarenhet av Gotlands kyrkor tog vid och berättade om vård av inventarier och inredning. Här fanns det en hel del att tänka på. Efter en teoretisk genomgång gick hela gänget över till Viklau kyrka där hälften följde med Tomas upp på vinden för att titta på skador som fåglar, fladdermöss och skadade takpannor kan leda till. ”Håll fåglar ute. Se till att gluggar och öppningar är tätade med nät”, förklarade Tomas och visade hur duvbon brer ut sig och träck och annat drar

till sig ohyra. Samtidigt nere i koret pekade Susanna på detaljer som säkert flera av deltagarna inte hade tänkt på, till exempel blommor i vas. Allt från korrosion i metallvaser till fuktfläckar på altardukar och missfärgning av nedfallna blad, mögel och flagnande färg... ack, vad en vacker bukett kan skada! Men, det finns enkla lösningar: en glasvas i metallvasen och en liten duk under blomstervasen, säkrar att skador undviks.

”...ack, vad en vacker bukett kan skada!”

I kyrkor, och särskilt nu i juletid så har levande ljus en klart stämningshöjande effekt, men här gäller det att vara varsam. Förutom det allvarligaste, att orsaka brand, så är det de ”mindre” skadorna som man ska vara uppmärksam på. Några av alla råd som Susanna delade med sig av var så enkla som ”rätt ljus till rätt ljusstake”. Det går inte

att pressa ner ett ljus i en ljusstake. Skär eller värm foten så att ljuset passar. Pressar du ner stearinljuset är risken stor att barockljusstakens arm böjs eller bryts av eller att tennljusstaken trycks ihop. Det bästa är om barockkronan går att hissa upp och ner, att du håller i ljusstaken eller armen så högt upp som möjligt

när du sätter i ett nytt ljus. Och låt det inte brinna ner i ljusstaken! Blås inte ut ljusen med skvättande stearin som följd, använd en släckare! Material som tenn och silver är

mycket känsligt för hög värme. När en ljusstake ska göras ren från stearin så är varmt vatten det bästa att lösa upp stearinet med. Använd sedan ett mjukt verktyg, inte en kniv eller spik - trä och plast funkar bättre och repar inte.

Marschaller är vackra men använd hållare, och ställ dem inte intill yttervägg. Vid blåst och regn så kan de orsaka fula skador.

Ja säkert var det en och annan som fick sig en tankeställare och jag tror nog att många tyckte det här var riktigt lärorikt. Sen är det för alla yrkesgrupper inom kyrkan av stort värde att få träffas så här en heldag – bara det var klart uppskattat.

Några handfasta råd vid städning:

- Använd inte salt vid halkbekämpning - det orsakar stora skador. En fotskrapa och en ordentlig dörrmatta är enkla och användbara. Grus repar stengolv rejält. För torkning av kalkstensgolv - använd helst såpa. Men med så lite fukt som möjligt.
- Målade och förgyllda ytor ska aldrig torkas med fuktig trasa! Skulpturer och liknande ska en konservator rengöra!
- Vinfläckar på textil och mattor sugs bäst upp genom att vanligt ofärgat hushållspapper används och det så snabbt som möjligt. Salt och att gnugga är inte att rekommendera.
- Dammsug mattor ofta. Rulla dem med luggen utåt för att få ut grus och sen dammsug.
- Metallföremål ska diskas med ett neutralt diskmedel.

För den som vill lära sig mer eller kanske missade denna innehållsrika och trevliga heldag, så gav Verbum år 2004 ut en bok med titeln **Att vårda en kyrka**. Här finns mycket handfasta och goda råd, ett måste för alla församlingar! Den finns att ladda ned som pdf på Riksantikvarieämbetets hemsida https://www.raa.se/app/uploads/2012/10/att_varda_en_kyrka.pdf Boken har också skickats ut till alla församlingar för ett par år sedan.

Restaureringen av Halla kyrka

- Det vackra barocktaket har konserverats

Restaureringsarbetena i Halla kyrka startade den 28 juni 2022 och slutbesiktigades den 29 november samma år. De utvändiga arbetena innebar rengöring och teknisk lagning på stenen på tornet samt på hela kyrkans sockel. Eftersom restaureringen startade under sensommar/höst var det sedan tidigare bestämt att foglagningarna utvändigt skulle genomföras året därpå. Delar av taken lades om, fönster målades, nät tätades, hänggrännor sågs över och stuprör kopplades till nya stenkistor.

De mer omfattande åtgärderna gjordes invändigt där kyrkans rikt bemålade trätak från 1697 rengjordes och konserverades, liksom övrig inredning i trä. Korporten tillgänglighetsanpassades genom att portens befintliga dörröppning breddades. Utvändigt lades nya stenhällar i lutning mot tröskeln och invändigt tillkom en träramp.

Den södra långhusportalen saknade en nyckelskylt. Det visade sig att en smed ur församlingen tidigare hade tagit fram ett förslag på utseende som nu kunde bli verklighet.

”Men den största förändringen är ändå ommålningen av bänkkvarteren”.

Men den största förändringen är ändå ommålningen av bänkkvarteren. Kyrkans bänkar var målade i en blå kulör med ljust ådringsmålade speglar. Färgen var fläckigt gulnad och färgen hade lossnat partiellt över alla ytor. Dekorationsmålare Jerry Jannehag anlätades som tog fram ett helt nytt förslag på färgsättning. Det nya förslaget anpassades efter den befintliga inredningen, främst taket och predikstolen.

I tornrummet byggdes den befintliga klock-

arbänken om till ett mer passande utseende i kyrkan. Den gamla bänken i formplywood ersattes med furu och en bänkdörr som målades likt övriga bänkdörrar. I den nya klockarbänken fick styrningen av lamporna och klockringningen plats.

Utöver ovanstående åtgärder sågs elsystemet över och ljuskronorna gjordes höj- och sänkbara. Altarskranket stabiliserades och partiella putslagningar utfördes på väggarna i kyrkorummet. I sakristian gjordes en håltagning i golvet, till pannrummet, för att leda ut vatten från avfuktaren. På tornvinden tillverkades en lucka till klockdäcket och stegarna och räckena gick över och säkrades.

Text och foto: Anna Plahn, medverkande antikvarie, Anna Plahn AB

Jerry Jannehag (på bilden) har föreslagit och utfört måleriet på bänkkvarteren. Den nya färgsättningen syns här på bänkluckorna och det gamla var då kvar på långsidan.

Kyrkoinvigning på Solkusten

Restaurang blev kyrka i växande församling Text och foto: stiftsprost Annika Hakalax.

Söndagen den 23 oktober var en stor festdag för församlingen på Costa Blanca, Torrevieja. Då invigdes församlingens nya kyrka som byggts om för ändamålet efter att tidigare ha varit en restaurang. Tidigare hyrde man lokaler som även fungerade som gudstjänstrum men behovet av större och fler utrymmen gjorde att man redan 2012 började fundera på möjligheten att byta lokal.

2014 hade behoven blivit så stora och tydliga att beslut togs om nödvändigheten av en flytt. De befintliga lokalerna hade dömts ut på grund av säkerheten för gudstjänstfirare, volontärer och besökare. Gudstjänstrummet hade blivit för litet för alla dem som firande gudstjänst så en del av församlingen fick följa gudstjänsten på storbildsskärm.

För fyra år sedan hittade man en restaurang som var till salu och ombyggnationen startade i februari 2022. In i det sista arbetades det intensivt med att få så mycket som möjligt klart till den första mässan i den nya kyrkan. En del återstod att få klart och bland det klimatanläggningen. Den behövs - stämningen under gudstjänsten var varm på mer än ett sätt då termometern tangerade 30 graders strecket.

Församlingen på Costa Blanca består för närvarande av 410 betalande medlemmar. Av dem är ca 80 % deltidsboende i Spanien och skrivna i Sverige och medlemmar i Svenska kyrkan både i Sverige och i sin församling i Torrevieja. Många var det som var med och arbetade praktiskt inför invigningen av den nya kyrkan. Kören var imponerade stor – jag räknade till ca 35 personer – och leddes skickligt av Hans-Lennart Rask, församlingsmedlem och musiker.

Invigningshögmässan den 23 oktober inleddes, som alltid vid dessa tillfällen, med att biskopen stötte kräklän tre gånger mot kyrkporten. Här fick det dock bli vid sidan av kyrkporten då den består av glas. Kyrkan har flera glasväggar som kan skjutas åt sidan och

på så sätt får man ett mer flexibelt kyrkorum. När man är väldigt många är det möjligt att också följa gudstjänsten under olivträden utanför. En vanlig söndag samlas cirka 150 personer till gudstjänst – nu vid invigningen var det långt över 200 som var med.

Biskopen välsignade kyrkorum, altare, dopskål, ambo och musikinstrumentet, som kan låta både som orgel och piano, samt kyrkklockor. Två klockor skänktes till församlingen i samband med invigningen. Den större av dem av församlingsmedlemmarna Britt-Mari och Arne Folkesson. Den mindre, men tyngre, klockan reste med biträdande avdelningschefen för Svenska kyrkan i utlandet Johanna Holmlund Lautmann i resväska från Sverige. Det blev garanterat övervikt i det bagaget! Visby stift skänkte ett gårdskors som har fått sin plats på altaret.

Med nya och ändamålsenliga lokaler kan församlingen än mer verka för att växa. Det är många svenskar som flyttar in i och omkring Torrevieja. Det finns ett ökat behov av diakonala insatser.

”Vi kommer att hålla fast vid vår grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva diakoni och mission. Vi har ett bra samarbete med skandinaviska skolan och en fin barnverksamhet och ser framtiden an med stor tillförsikt. Vi tror på en positiv utveckling där spridandet av det kristna budskapet är en grundbult” säger Göran Tyréus som är ordförande i kyrkorådet i församlingen på Costa Blanca.

Biskop Sven-Bernhard Fast inviger den nya kyrkan. Fler bilder på sidan 1.

Bilder från invigningen, se sidan 2.

*Kyrkråttan bor i domkyrkan.
Foto: Ida Johansson*

Vem är det som sover i kyrkan?

I domkyrkan tassar det omkring det en busig filur. Det är Kyrkråttan. Och i de andra kyrkorna finns det väskor som bara barnen tycks kunna öppna.

Text: Lillebi Eriksson. Baakgrundsfoto: Ida Johansson.

Familjegudstjänsterna i Visby domkyrkoförsamling är välbesökta. Visborgs kyrkan, Terra Nova kyrka och Sankta Maria domkyrka har olika aktiviteter i samband med dessa gudstjänster. Dans, sång och skratt kännetecknar dessa kvällar. Mycket bus blir det också.

Tacolov med kyrkråttan

Kyrkråttan har sitt lilla bo uppe på orgelläktaren i Sankta Maria domkyrka. Ibland snarkar hon så högt att kyrkklockorna uppe i tornet vibrerar. När det är många barn i domkyrkan vill Kyrkråttan vara med och leka. Hon har stora fina tänder och en lång svans. Kyrkråttan är väldigt snäll. Ibland blir hon sådär tokglad som man kan bli. Då får hon dans i hela kroppen. Kyrkråttan berättar sagor och om olika händelser i bibeln. Efter familjegudstjänsten blir det tacobuffé.

Den envisa väskan

Gudomlig pizza är en både livfull och kärleksfull familjegudstjänst med det mycket spännande ögonblicket: Öppna väskan! Ett moment under familjegudstjänsten i Terra Nova är då prästen tillsammans med barnen öppnar den svarta resväskan. Lätt är det inte. Det är en mycket envis väska och många behöver hjälpa till för att kunna öppna den. Efter en liten stund lyckas de öppna väskan med det röda fodret. Vad det är i den? Det är hemligt fram till dess. Utöver väskan och en fin stund med ljusständning är musiken en bärande del i

familjegudstjänsten. När familjegudstjänsten är avslutad är det pizzatajm!

Pannkakor i stora lass

Visborgs kyrkans familjegudstjänst heter Himmel och pannkaka. Ett efterlängtat moment under kvällen är med en viss resväska. Den är brun och sliten. Innehållet är topphemligt. Vad det är i väskan får du se när den öppnas – om den inte har gått i baklås förstås. Väskan är ganska knepig att få upp, eller rättare sagt, utan barnens hjälp går det faktiskt inte alls.

– Barnen tar över det här helt och hållet, det är jättehärligt, säger Axel Petersson, pedagog, Visby domkyrkoförsamling.

De två sånger som alltid finns med när det är Himmel och pannkaka är Jag går på livets väg och Låt kärleken komma in. Det är mycket musik och rörelse och det blir de flesta hungriga av. Då passar det fint att avsluta kvällen med pannkaka.

I Visborgs kyrkan finns en svåröppnad väska, berättar Axel. Foto: Lillebi Eriksson.

Kapellsafari

- projektet Gotlands frikyrkliga historia rullar vidare

En torsdagseftermiddag i mitten av augusti fyllde ett femtiotal förväntansfulla resenärer bussen som stod startklar för Gotlands första Kapellsafari. Per Olof Sahlberg, initiativtagare till projektet Gotlands frikyrkliga historia, hade planerat en resa som under några timmar blev till en resa rakt in i den gotländska frikyrkohistorien.

Det första stoppet gjordes vid Saronkapellet i Vall. Där Arne Hellgren gav en inblick i den gamla baptistförsamlingens historia och berättade hur den gamla mangårdsbyggnaden under 1930-talet byggdes om till det kyrkorum och blev till det hem för församlingen som man hade drömt om sedan församlingen bildades 1882.

Färden gick vidare till Roma där Mats Englund berättade om de frikyrkokapell och de församlingar som funnits i samhället. Ett av dem, Betelkapellet, som 1933 byggdes av pingstförsamlingen i Roma, köptes 2004 av Mats Englund och blev en välkänd skoaffär.

I det gamla Baptistkapellet i Sjonhem togs vi emot av den nuvarande ägaren, Annika Källse, som visade hur man pietetsfullt kan omvandla ett tidigare kyrkorum till en vacker och funktionell bostad. Genom att bevara den vackra altarmålningen och delar av estraden hade man på ett respektfullt sätt lämnat kvar spår av den gamla byggnadens historia och de människor som verkat i församlingen.

Ala missionshus, som fram till 1983 ägdes av Metodistkyrkan på Gotland, är idag en vacker bostad där en del av "kapellkänslan" finns kvar. Kapellet och platsen har också inspirerat dess ägare, författarinnan Marianne Cedervall, till en del av sina deckarhistorier. Marianne, vars pappa varit metodistpastor på Gotland, tog emot hela safarisällskapet och kunde berätta om kapellets historia och om livet som pastorsfamilj på Gotland i mitten av förra seklet.

Elimkapellet i Katthammarsvik, som av Sylve Klinth, författaren av den under året utkomna boken "Gotlands missionshus, kapell och kyrkor", beskrivits som Gotlands vackraste kapell blev den sista anhalten på Kapellsafarin. Där berättade Sven Montelius och hans syster Eva om församlingens och kapellets historia och om den livaktiga och omfattande verksamhet som man fortfarande bedriver. Då den varma sensommardagen började skymma, och kaffe och smörgås serverats, gick färden tillbaka till Visby via Dalhem. Under resan passerades sammanlagt ett femtontal olika frikyrkokapell. De flesta av dem är idag sålda till privatpersoner.

Resan, som var ett samarrangemang mellan Studieförbundet Bilda och Gotlands kyrkohistoriska sällskap, gav mersmak. Många av deltagarna på Gotlands första Kapellsafari hoppades att det inte skulle bli den sista.

Text och foto: Per Olof Sahlberg

Kyrklandet -fakta och fantasi om Gotlands 100 kyrkor

Emelie Appelholm Bergbohm, Johannes Svanerud och Jenny Svenberg Bunnell, 2022, Förlag Eddy.se

Det är en ovanlig bok i den flora av böcker som har getts ut om Gotlands stora kulturskatt, de medeltida kyrkorna. Här ryms ett antal titlar. Det är allt från guideböcker på olika nivåer via böcker för den som söker fördjupad kunskap. Naturligtvis finns det också ett antal böcker som har ett mer

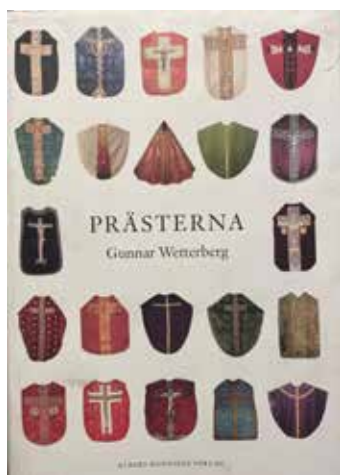
teologiskt perspektiv knutna till öns kyrkor. Men, Kyrklandet är något helt annat. Guidebok? Njae kanske inte. Men inspiration, att väcka nyfikenhet och nå nya målgrupper – jovisst. Så är det. Emelie Bergbohm, gotländska, ägnade en sommar åt att cykla mellan öns kyrkor och kyrkoruiner. Vid varje stopp fängade hon upp en historia hämtad ur den rika flora som kyrkorna erbjuder i form av målningar, skulpturer, gravstenar och kanske inte minst, berättelser. Även om prästen Johannes Svanerud har varit ett stöd i de mer teologiska avsnitten och tolkningarna så är det ingen faktabok, vilket också Emelie påpekar. Emelie är en relativt ung kvinna. Hon är varken konstvetare eller

särskilt flitig kyrkbesökare. Men skriva det kan hon. Det är alltså ett lite nytt perspektiv hon greppar i Kyrklandet. Det jag tycker är bokens största tillgång är just detta, att möta Gotlands kyrkor med öppna ögon och stor nyfikenhet, så som en ung modern människa kan göra. Just detta förhållningssätt fick henne själv att ändra

sin syn på Gotlands kyrkor. Det tror jag att läsarna, unga som gamla, väl initierade eller de som knappt aldrig har satt sin fot i någon av dessa kyrkor, kommer att göra och upptäcker något intressant i boeken och kyrkorna. Men så till det som jag personligen uppskattar allra mest; Jenny Svenberg Bunnells bilder. 2018 fick Jenny Stora journalistpriset för sina illustrationer i Aftonbladet. Hon har en egen stil som jag gillar och jag kan säga att så här har ni aldrig sett Passionsmålares verk tolkade eller stenmästarens noga huggna dopfont. Men, det passar bra till Emelies berättelser. Så en "främmande fågel" kan nu välkomnas in i floran eller snarare faunan av gotländsk kyrkolitteratur. Den behövs.

Lars Bäckman

PRÄSTERNA

Gunnar Wetterberg, Albert Bonniers förlag 2022

Gunnar Wetterberg har i många olika sammanhang imponerat med sin kunskap och forskrargärning. Det spelar ingen roll om det handlar om träd eller ingenjörer, som är två av hans senaste böcker, med samma oerhört seriösa och kunniga ingång som i den senaste boken Prästerna. Prästerna rör sig från de allra första församlingarna via kristnandet i Norden, till medeltidens kyrka och så reformationen. Fortsätter med hur kyrkan knyts allt starkare till Konungen, men också prästens roll i bondesamhället. Folkrorelserna, frikyrkorna och kyrkans rooll under 1900-talet och så hur kyrkan skiljs från staten. Alltid ur människans perspektiv och på ett kunnigt folkbildande sätt och med massor av intressanta illustrationer. Ja, som ni förstår; en absolut självklar julkupp till den som är intresserad av kyrkohistoria.

Lars Bäckman

Chans att fördjupa sig i Gotlands frikyrkliga historia

I samverkan med Studieförbundet Bilda har initiativ tagits att försöka samla material, bilder och berättelser om Frikyrkan på Gotland. Projektet, som leds av Per Olof Sahlberg, själv aktiv i Elimförsamlingen i Katthammarsvik, vill bidra till att fler skall kunna få kunskap om en intressant och betydelsefull del av den gotländska historien.

I samarbete med Landsarkivet är ambitionen att kunna lägga upp bilder, protokoll och intervjuer på en webbaserad plattform som heter Topotek Gotland. Projektet vill inspirera och utbilda intresserade personer att samla in och via plattformen publicera bilder och berättelser som kan bidra till en ökad kunskap om frikyrkosamfunden och

Saronkapellet i Vall var ett av stoppen när det i augusti arrangerades Kapellsafari.

dess betydelse på Gotland. Välkommen att kontakta Studieförbundet Bilda eller Per Olof Sahlberg om du vill vara med.

Text och foto: PO Sahlberg

Angående gravsten på Tingstäde kyrkogård i Gårdskorset nr 1 2022

Om tvillingbröderna Max och Villy Graehlert som dog samma vecka år 1918.

"Jag hittade ett tidningsurklipp med foto av dessa tvillingar. Ovanför står det "Samtidigt till livet, tillsammans i döden.", så inleder Britt Marie Klintström ett brev till mig med denna intressanta information om bröderna. Tack Britt-Marie, det är en rörande historia som rymmer så mycket sorg. Men grabbarnas minne lever ännu kvar tack vare gravstenen med texten och genom att vi mer än hundra år senare fortfarande berättar om deras öde.

"Tvillingarna föddes 10 aug 1887 i Tingstäde, fadern Edvard var lantbrukare vid Träskvalder i Tingstäde, kom från Pommern. Modern Adolfin Bernhardina Fredrika Carolina Dahse född på Rügen, hennes far var från Meklenburg. Äldre syskon till tvillingarna, Henrik f. 14 aug 1872 och Frida f. 14 jan 1875. De var födda vid Lunds i Västerhejde. Tvillingarna hade även två systrar, Hedvig f. 1876 som dog 4 år 1880, i difteri, och Paula f. 1878 som dog 2 år 1881, i nervfeber.

Max Edvard Karl Henrik Fredrik var reservlöjtnant och dog den 12 nov 1918. I kyrkoarkivet står influensa och lunginflammation som dödsorsak. Villy Edvard Otto Hubert var kammarskrivare och dog den 14 nov 1918, i lunginflammation. De var 31 år och dog i Visby domkyrkoförsamling. De begravdes den 19 nov 1918 på Tingstäde kyrkogård och där restes en stor minnessten av anhöriga och vänner med inskriptionen "Samtidigt till livet, Tillsammans i döden". "Tidningsurklippet har jag fått efter min farfar och han av sin farbror som var åkare i Visby. Urklippet väckte mitt intresse för att forska vidare om dessa tvillingar. Den källa jag använt är Kyrkoarkiven Träkumla och Västerhejde församlingar", skriver Britt-Marie Klintström.

Kalendarium 2023

Med reservation för eventuella ändringar.

Stiftsstyrelsen

14 februari kl. 18.30
21 mars kl. 18.30
20 april kl. 18.30
15 maj kl. 18.30
13 juni kl. 18.30
12-15 september eventuellt resa
24 oktober kl. 18.30
7 december kl. 18.30

Domkapitlet

27 januari kl. 09.00
23 februari kl. 09.00
29 mars kl. 09.00
18 april kl. 09.00
24 maj kl. 09.00
15 juni kl. 09.00
6 september kl. 09.00
11 oktober kl. 09.00
8 november kl. 09.00
14 december kl. 10.30

Stiftsfullmäktige

30 maj (kvällstid)
18 november (dagtid)

Egendomsnämnden

14 februari
18 mars
16 maj
20 juni
11 september
17 oktober
5 december

Biskopsvigning

Erik Eckerdal vigs till biskop den 15 januari i Uppsala domkyrka och tas emot i Visby stift lördagen den 21 januari med en mottagningsmässa i domkyrkan klockan 11.00 med efterföljande kyrkkafe i församlingshuset. Till den är alla välkomna för att träffa vår nya biskop.

BISKOPSUTSTÄLLNING PÅ ALMEDALENS BIBLIOTEK

Från den 15 januari visas i foajén en utställning om biskopar med gotländskt perspektiv. Utställningen är gjord av Gotlands Kyrkohistoriska Sällskap.

Det händer mycket i våra kyrkor i julhelgen!

Under julhelgen kan vi lova att det är fullt med aktiviteter i våra kyrkor. Men även under resten av året händer det en hel del i kyrkor och församlingar. På fredagarna publiceras i lokaltidningen Predikoturer; de finns även på Visby stifts hemsida. Alla pastorat har också hemsidor där aktuellt program med gudstjänster, musik, föredrag och andra aktiviteter presenteras.

Så välkommen till kyrkan!

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Sven-Bernhard Fast

REDAKTÖR

Lars Bäckman
lars.backman@hotmail.com

LAY OUT

Lars Bäckman

UTGIVNINGSADRÄSS

Helge Andshuset
Box 1334
621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00

E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Ole Kaspersen

Till sist:

Det här visste du kanske inte?

- Kastaler intill kyrkor: 8 st. + Lau?, enligt boken Gotlands landskyrkor.
- Av Nordens bevarade medeltida glasmålningar finns 92% på Gotland. De finns i 27 kyrkor. Men det har funnits i betydligt fler kyrkor. Flera har sålts för att bekosta restaurering av kyrkobyggnaden.
- Hagioskop med tillhörande bönekammare och med åtkomst utifrån, finns det i 5 kyrkor på Gotland. Fortfarande vet vi inte hur de användes. Atlingbo, Väskinde, Martebo, Vall, och Bro kyrkor.

Rebecka Svensson.